

Italská architektura v době Albrechta z Valdštejna

Ohromující epocha renesančního umění, které dokázala dobýt celou Evropu a ukončit staletí vlády gotického slohu, se ve Valdštejnově době postupně proměňovala v umění barokní. Na rozdíl od příchodu renesance to však byla změna tak pozvolná, že si jí Evropané zřejmě ve své době asi nevšimli a ani dnes není snadné říci, odkdy vlastně můžeme o baroku v Čechách mluvit. V době, kdy se v Itálii rodilo, mu ani baroko neříkali. Bylo vnímáno jako určitá manýra, se kterou v době kolem roku 1630 přišli tři v Římě působící umělci a architekti: Francesco Borromini, Gianlorenzo Bernini a Pietro da Cortona. Všichni tři se setkali na klíčové stavbě tehdejší doby, probíhající od roku 1628, kterým bylo Palazzo Barberini v Římě.

Tu zprvu vedl Carlo Maderno, architekt, který předtím vybudoval monumentální průčelí svatopetrské baziliky a také fasádu kostela S. Susanna, obě definující princip, jakým se později řídily barokní kostely. Bylo to téma edikul, tedy rámců, tvořených buď portály, nebo kompozicemi sloupů a architrávů, které v různé velikosti rozestavené na průčelí z něho vytvářely divadelní kulisu s perspektivním účinkem. Tento styl navazoval na přelomovou fasádu jezuitského kostela Il Gesù, jejíž architekt Giacomo della Porta poprvé jednotlivé prvky fasády nerozmířil v rovnoměrném rozestupu, jak to bylo obvyklé, ale tak, aby vytvořily dynamickou kompozici s cílem vtáhnout návštěvníka dovnitř.

Tuto myšlenku pak zcela originálně rozvinul Borromini, a to s pomocí gotické lekce, které se naučil v raných letech na milánské katedrále. V Miláně se také inspiroval tvorbou Francesca Marii Richiniho, který zřejmě jako první začal ve svých projektech, z velké části ovšem nerealizovaných, užívat kombinaci konkávních a konvexních tvarů. Ty se pak staly základem stylu, který byl v Itálii označován jako římský, a kterému my říkáme dynamické baroko.

1

2

3

4

- 1/ Řím, Palazzo Barberini.
Carlo Maderno – Francesco Borromini – Gianlorenzo Bernini – Pietro da Cortona, 1628–1632, průčelí.
[foto TR]
- 2/ Řím, jezuitský kostel Il Gesù.
Giacomo della Porta, 1584, průčelí.
[foto TR]
- 3/ Řím, S. Carlo alle Quattro Fontane.
Francesco Borromini, 1638–1665, průčelí.
[foto TR]
- 4/ Řím, S. Carlo alle Quattro Fontane.
Francesco Borromini, kol. 1638, interiér.
[foto TR]
- 5/ Řím, S. Susanna.
Carlo Maderno, 1597–1600, průčelí.
[foto TR]

5

Italská architektura, kterou dnes, stejně asi jako naši předci, vnímáme jako homogenní útvar, byla ve skutečnosti rozdělena do velmi různorodých směrů. Vedle římského valéru existoval styl milánský, dále benátský, janovský, mantovský a samozřejmě i florentský, abychom jmenovali ty hlavní. Albrecht z Valdštejna měl to štěstí, že k němu přicházeli stavitelé z více těchto center, a kteří navíc byli dobře obeznámeni se styly dalších středisek. Některé motivy typické pro rodící se baroko – a to je na Valdštejnově architektuře unikátní – realizovali jeho stavitelé dokonce dříve, než v samotné Itálii. Je to motiv zaobleného pilastru, kterým se od 30. let bude proslavovat Francesco Borromini, který ale o desetiletí dříve použil Andrea Spezza v kapli Valdštejnského paláce v Praze. Důvodem pro toto časnější užití je to, že se oba stavitelé učili v Miláně, kde tento motiv zřejmě v nerealizovaných návrzích kreslil zmíněný Richini, a Spezza měl to štěstí, že ho mohl použít dříve než Borromini. Bylo to patrně tím, že český stavebník, včetně Valdštejna, nevnímal, že se jedná o nový a radikální motiv a nebránil se jeho užití, zatímco Borromini se ve své vlasti dlouho střetával s odporem měnit tamní zavedený styl. Byla to tak výhoda periferie, kterou renesanční Čechy nesporně byly, že zde mohly být realizované převratné myšlenky dříve než ve své domovině.

6

7

- 6/ Řím, SS. Luca e Martina.
Pietro da Cortona, po roce 1635, průčelí.
[foto TR]
- 7/ Milán, S. Giuseppe.
Francesco Maria Richini, kol. 1607, průčelí.
[foto TR]
- 8/ Milán, Collegio Elvetico.
Francesco Maria Richini, kol. 1641, průčelí.
[foto TR]
- 9/ Řím, S. Maria della Vittoria.
Giovanni Battista Soria, 1608–1620, průčelí.
[foto TR]

8

9